

WOJEWÓDZKI URZĄD
CHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Załącznik nr 1 do decyzji nr 122/2022

znak: ZR. 5144.02. 2022.B

z dnia: 28.01.2022 r.

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
SŁUP METEOROLOGICZNO- OGŁOSZENIOWY
W MIĘDZYDZROJACH**

Autor: mgr Aleksandra Niedziółka

Szczecin, lipiec 2020

1. The first part of the document
 2. The second part of the document
 3. The third part of the document
 4. The fourth part of the document
 5. The fifth part of the document
 6. The sixth part of the document
 7. The seventh part of the document
 8. The eighth part of the document
 9. The ninth part of the document
 10. The tenth part of the document

1. The first part of the document
 2. The second part of the document
 3. The third part of the document
 4. The fourth part of the document
 5. The fifth part of the document
 6. The sixth part of the document
 7. The seventh part of the document
 8. The eighth part of the document
 9. The ninth part of the document
 10. The tenth part of the document

Zawartość dokumentacji:

Strona tytułowa.....	str. 1
Zawartość dokumentacji.....	2
Dane obiektu	3
1. Historia obiektu.....	4
2. Opis obiektu.....	9
3. Materiały, wyniki badań.....	9
4. Stan zachowania.....	15
5. Wnioski i założenia konserwatorskie.....	15
6. Program prac konserwatorskich.....	18
Dokumentacja fotograficzna.....	20

Aneksy

Aneks Badanie stratygraficzne warstw malarskich

Dane obiektu

Obiekt: słup meteorologiczny

Adres, miejsce przechowywania: Międzyzdroje, ul. Bohaterów Warszawy, naprzeciw molo

Właściciel: Urząd Miejski Międzyzdroje, ul. Książąt Pomorskich 5, 72- 500 Międzyzdroje

Autor, warsztat, szkoła, krąg: Carlshütte z Delligsen w Dolnej Saksonii na zamówienie firmy Annoncen-Uhr-Actien-Gesellschaft z Hamburga

Czas powstania: 1884-1895 r.

Wymiary obiektu: 324x92x82 cm

Materiał, technika wykonania: odlew żeliwny, malowany

Podstawa opracowania:

- Karta Ewidencji Zabytków- dr Janina Kochanowska, 10.2014 r.

- Wizja lokalna

- Badania materiałoznawcze: mgr Barbara Sowa- Holewińska

<http://www.wettersaeulen-in-europa.de>

<https://de.m.wikipedia.org/wiki/Wettersäule>

<https://miedzzyzdroje.fotopolska.eu/>

Ursula Hansen, Wettersäulen mit Eulendarstellungen

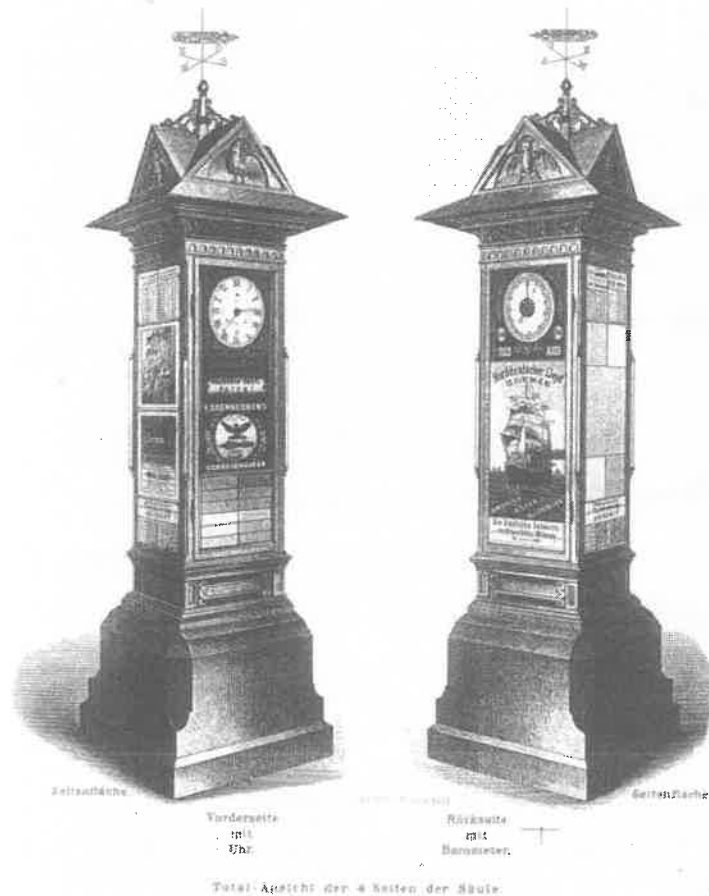
1. Historia obiektu

Słup meteorologiczny powstał między 1884-1895 r. W tym okresie działała w Rzeszy Niemieckiej firma „Hamburger Ad-Uhr-Actien-Gesellschaft”, która bazując na amerykańskim wynalazku w 1884 r. uzyskała patent na produkcję słupów meteorologiczno- ogłoszeniowych z zegarem. Samą produkcją zajęła się odlewnia Eisenwerk Carlshütte w Delligsen. Hamburgska firma zakończyła działalność w 1895 r. W międzyczasie dostarczyła stacje pogodowe do wielu miast na terenie ówczesnej Rzeszy. Słupy tej firmy znajdowały się w 400 lokalizacjach w Rzeszy Niemieckiej w 1890 r. Oryginalny opis jednego z jej filarów był następujący:

„Obiekt artystyczny o wysokości trzech metrów, posadowiony na cokole, z przedstawionymi na dachu symbolami pór dnia, zwieńczony różą wiatrów z chorągiewką. Wyposażenie stanowią: zegar (tarcza o średnicy 29 centymetrów), równie duży barometr naprzeciwko zegara z regulowanym wskaźnikiem i datą, termometr, wschody i zachody słońca i księżyca, długość dnia i nocy, prognoza pogody (tak szybko, jak to możliwe), wychodzące i przyjeżdżające pociągi oraz bogate informacje porównawcze i statystyczne: populacja, powierzchnia, monety itp. Zegar napędza urządzenie obrotowe, które pozwala wyświetlić 20 kart rekomendacji, z których każda automatycznie znika, aby zrobić miejsce na następną.”

Słupy pogodowe budowano do końca XIX wieku i wyszły z mody po pierwszej wojnie światowej. Wiązało się to z tym, że informacje o pogodzie były coraz częściej nadawane w radiu.

Wieżyczki poza funkcją zegara i stacji meteorologicznej pełniły rolę słupa reklamowego. Ogłoszenia umieszczano czasami również na ich podstawie.

Karta z prospektu firmy

Nie jest znane pierwotne położenie stacji pogodowej w Międzyzdrojach. Nie zachowały się jej przedwojenne przedstawienia. Tego typu obiekty zazwyczaj stawiano w uzdrowiskach w pobliżu domów zdrojowych, hoteli: na placach, promenadach, w parkach. Tak też ustawiono identyczny słup meteorologiczny w Świnoujściu: na promenadzie przy Domu Zdrojowym. Stacja pogodowa widoczna na przedwojennych zdjęciach jest identyczna jak ta z Międzyzdrojów. Nie dotrwała do czasów współczesnych. Najprawdopodobniej została zniszczona przy bombardowaniu Domu Zdrojowego podczas II wojny światowej. Jest to najbliższa (terytorialnie) analogia do wieżyczki z Międzyzdrojów.

Słup w Świnoujściu 1905- 11 r.

Słup w Świnoujściu 1920- 30 r.

1930-40 r.

1930-40 r.

Najwcześniejsze znane źródła ikonograficzne przedstawiające słup z Międzyzdrojów to zdjęcia z lat 50-tych. Widoczny jest na nich przy wejściu na molo. Zmieniało się jego położenie względem wejścia. Na najstarszym zdjęciu słup jest w jednym kolorze. Zdjęcia z lat 60-tych ukazują słup w kolorystyce zbliżonej do współczesnej. Został przemalowany na biało z kolorowym dachem. W międzyczasie zmianie uległa jedynie kolorystyka podstawy na kolor niebieski.

Słup w Międzyzdrojach w latach 50-tych XX w.

1960- 61 r.

1972-74 r.

Uszkodzona mocno w 1985 roku została na skutek interwencji PTTK w Międzyzdrojach wyremontowana przez Zakład Ochrony Środowiska i usytuowana obok pawilonu handlowego "Sezam". Wtedy najprawdopodobniej pomalowano jej cokół na niebiesko. Obecnie znajduje się na promenadzie, w pobliżu wejścia na molo.

2. Opis obiektu

Słup w formie graniastosłupa, składa się z trzech części: cokołu, gabloty i daszku. Cokół trójstopniowy: dwustopniowa podstawa i część górna, o ozdobnie ściętych narożnikach. Na ściętej krawędzi górnej tabliczka z odlewni z napisem: EISENWERK CARLSHÜTTE/ BEI DELLIGSEN.

Gablota przeszklona z czterech stron, na dole zdobiona ornamentem okuciowym między kaboszonami, a u góry fryzem arkadkowym z kwiatami.

Daszek dwuspadowy, z czterema naczółkami. Jest zwieńczony ozdobnym mocowaniem dla nieistniejącej już róży wiatrów- ażurowa sterczyna czteroczęściowa, ozdobiona wicią roślinną, zamknięta od góry ostrosłupem. Na szczytach daszku przedstawiono symbole czterech pór dnia:

1. kogut przedstawiony z boku, wśród roślinności- przedstawia poranek, budzący się dzień
2. ul z pszczołami - wyplatany z wikliny, stoi między kwiatami i owocami, symbolizuje środek dnia, aktywność i pracę,
3. nietoperz z rozwiniętymi skrzydłami na tle nieba z gwiazdami- symbolizuje wieczór,
4. sowa siedząca na gałęziach - wskazuje że nastąpiła noc.

Słupy tego typu wykonywano z żeliwa techniką odlewu.

Słup jest pokryty wtórną polichromią: dolna część podstawy niebieska, górna część podstawy i gablota biała, daszek wielobarwny.

3. Materiały

3.1. ORYGINALNE

- żeliwo

3.2. WTÓRNE

- minia ołowiana

- farby olejne

- szyby

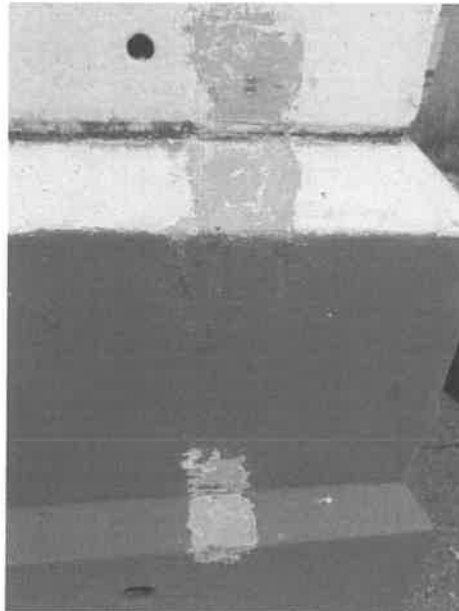
3.3. WYNIKI BADAŃ

Odkrywki

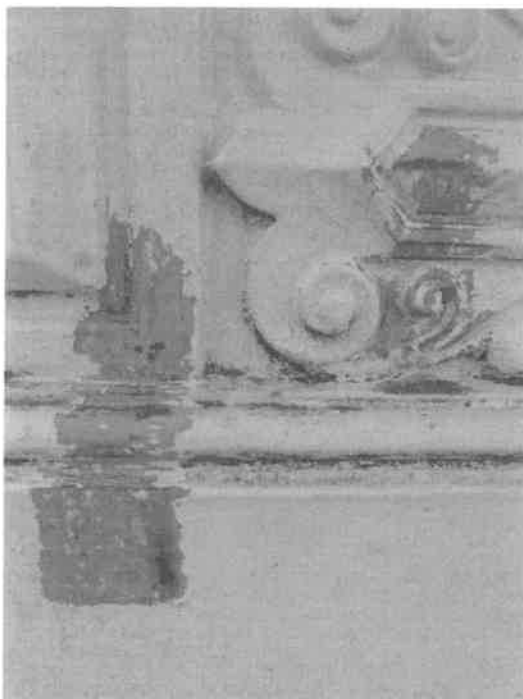
Nr warstwy	Daszek	Daszek pod kogutem	Fryz z kwiatami	kwiat	Płycina z kogutem	drzwiczki	Płycina zornamentem okuciowym	Cokół- góra	Cokół-środek	Cokół- podstawa
8.										błękit x2
7.							biały	biały		błękit
6.		biały	biały	biały			biały	biały	biały	zieleń
5.		biały	biały	ugier		biały	biały	błękit	biały	błękit
4.	czerwony	biały	biały	biały	zielony (trawa) błękit (tło) zielony (kogut)	biały	biały	oliwkowy	błękit	biały
3.	szary	szary	szary	szary	szary	szary	szary	szary	szary	szary
2.	minia	minia	minia	minia	minia	minia	minia	minia	minia	minia
1.	metal	metal	metal	metal	metal	metal	metal	metal	metal	metal

Tabliczka z nazwą producenta

Cokół

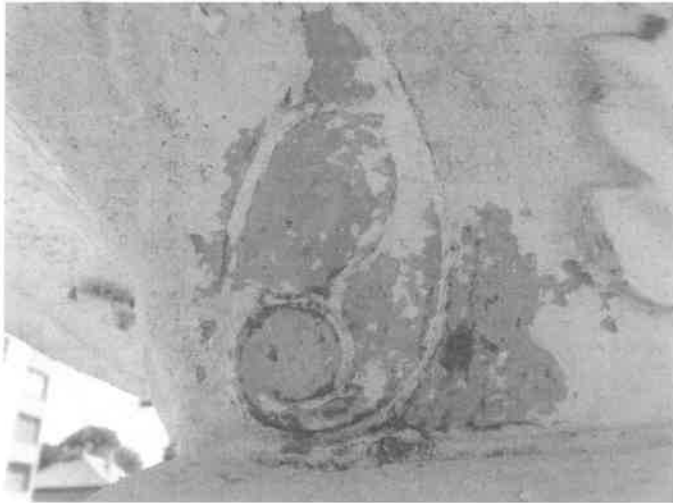
Płycina pod gablotą

Gablota- drzwiczki

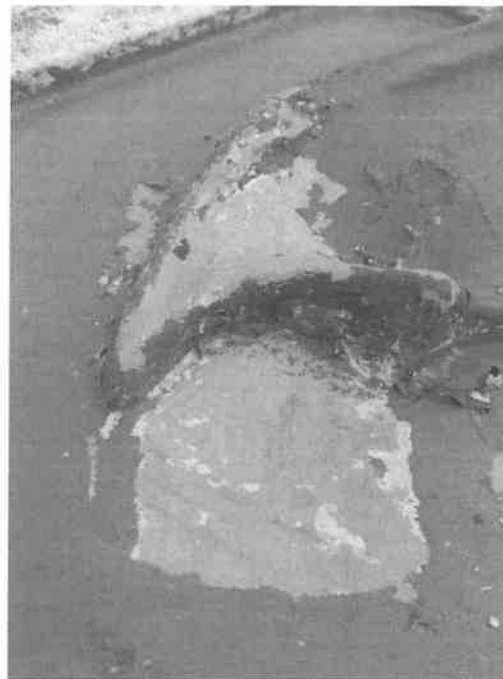
Fryz nad gablota

Fragmenty fryzu nad gablota

Naczótek z kogutem

Naczótek z nietoperzem

Naczótek z ulem

Naczótek z sową

Warstwy barwne na metalu. Od góry: biel, szarość, minia, metal

Na podstawie wykonanych odkrywek jako najstarsza warstwa barwna (poza minią pełniącą rolę ochronną) na wszystkich elementach obiektu występuje kolor szary. Farba ta wypełnia również ubytek w cokole, co świadczy o tym, że jest wtórna.

Zdjęcia z lat 50-tych XX w. ukazują słup jednokolorowy, najprawdopodobniej szary. Na początku lat 60-tych XX w. stacja meteorologiczna była pomalowana na biało z akcentami kolorystycznymi w partiach dachu i ornamentów. Ta kolorystyka, z niewielkimi zmianami, utrzymała się do dziś.

4. Stan zachowania

Cała powierzchnia słupa meteorologicznego jest zabrudzona, zakurzona.

Słup był wielokrotnie przemaalowywany. Miejscami wtórna powłoka malarska jest spękana, a w miejscach, gdzie odsłoniła się od podłoża, wilgoć, która przeniknęła przez warstwy farby spowodowała korozję metalu. „Kwaśne deszcze”, które powstają na skutek zanieczyszczenia powietrza, w zetknięciu z powierzchnią metalu wywołują niszczące reakcje chemiczne i elektrochemiczne. Korozja objawia się miejscowymi rdzawymi plamami, szczególnie od spodu daszku, przy połączeniach, na krawędziach, przy otworach wentylacyjnych. Ciągła ekspozycja obiektu na zmienne warunki wilgotnościowe i temperaturowe przyczyniła się do jego zniszczeń.

Nieznany jest stan wewnętrznej powierzchni słupa, ale należy przyjąć, że uległa również korozji.

Wilgoć sprzyja również występowaniu korozji biologicznej- w zagłębieniach i spękaniach rosną prosty, algi.

W cokole widoczne są ubytki w masie, m.in. w dolnej krawędzi i dziura na jednej z płaszczyzn. Nieestetyczny spaw naprawczy widoczny jest na jednym z ramiaków drzwiczek do gabloty. Na daszku jest spękanie- narożnik daszku jest w tym miejscu odchylony od płaszczyzny. Połączenia pomiędzy niektórymi elementami są nieszczelne- np. przy naczótkach daszku. Zwieńczenie było naprawiane. Ubytki i naprawa widoczne są na jednej z podstaw.

Nie zachowała się róża wiatrów z chorągiewką. Wewnątrz gabloty brak wyposażenia, które się w niej pierwotnie znajdowało. Obecnie wstawiono w nią barometr.

5. Wnioski i założenia konserwatorskie

Biorąc pod uwagę wartość historyczną, artystyczną oraz użytkową obiektu proponuje się konserwację z elementami rekonstrukcji. Należy przy tym uwzględnić poszanowanie oryginalnej substancji zabytku.

Proponuje się przywrócenie pierwotnej formy i kolorystyki obiektu. Źródła ikonograficzne ukazują tego typu wieżyczki w większości wypadków jednobarwne, w ciemnej kolorystyce, co tłumaczyłoby to, że stanowiły one jedynie oprawę dla instrumentów i ogłoszeń, które znajdowały się w wieżyczce.

Dominująca kolorystyka to szarość, grafit. W niektórych przypadkach czerwony brąz. Wyroby firmy znane są z prospektów w kolorystyce grafitowej. Jako ostatnią warstwę kolorystyczną odkryto szarość i ten kolor proponuje się przywrócić wieżyczce.

W celu przywrócenia pierwotnej formy obiektu należy zrekonstruować różę wiatrów z chorągiewką.

Róża wiatrów w Werdau- zgodna z wzorcem z prospektów reklamowych firmy produkującej słupy.

Za wzór do rekonstrukcji proponuje się przyjąć słup z Werdau, który posiada dobrą dokumentację historyczną i został poddany pracom konserwatorskim. Proponuje się zastosowanie kolorystyki analogicznej do wieżyczki z Werdau- ze złoceniami w partii róży wiatrów, co pozwoliłoby odróżnić nowowprowadzoną część od zachowanej.

Słup meteorologiczny w Werdau

Proponuje się umieszczenie przyrządów analogicznych do tych, które kiedyś znajdowały się w tego typu słupach: zegar, barometr, termometr, datownik, higrometr- urządzenia mechaniczne lub zasilane elektrycznie. Najlepiej, żeby były to instrumenty wzorowane na historycznych np. zegar z cyferblatem. Przyrządy można uzupełnić o informacje statystyczne dotyczące regionu, do czego również dawniej wykorzystywano podobne słupy oraz informację dotyczącą zabytku. Należałoby je umieścić na wstawianej do wnętrza konstrukcji w formie wieżyczki.

Słupy meteorologiczne firmy Hamburger Ad-Uhr-Actien-Gesellschaft były ustawiane bezpośrednio na chodnikach, placach, na podłożach kamiennych, bez podwyższeń, tak, żeby instrumenty znajdujące się w gablocie, plansze informacyjne były widoczne na wysokości wzroku oglądającego. Najlepszym rozwiązaniem byłoby ustawienie słupa na wyprofilowanej nawierzchni (np. z kostki brukowej) tak, żeby woda mogła odpływać od niego.

Słup z zegarowo-ogłoszeniowy w Berlinie na Alexanderplatz, XIX w.

6. Program prac konserwatorskich

1. Wykonanie wstępnej dokumentacji stanu zachowania- fotograficznej i opisowej obiektu.
2. Ostrożny demontaż słupa i transport do pracowni.
3. Demontaż szyb.
4. Oczyszczenie powierzchni elementów metalowych z resztek powłok malarskich metodami chemicznymi i mechanicznymi: przy użyciu gotowych żeli na bazie rozpuszczalników, szpachelek, skalpeli.
5. Oczyszczenie powierzchni metalu z korozji metodami mechanicznymi (oczyszczanie metodą strumieniowo-ścierną z użyciem odpowiedniego ścierniwa).
6. Badania laboratoryjne składu chemicznego zastosowanych metali i stopów.
7. Wykonanie uzupełnień ubytków i rekonstrukcji- róży wiatrów z chorągiewką, na podstawie analogii-chorągiewki słupa w Werdau, w technologii użytej pierwotnie: przygotowanie modeli i wykonanie ich w żeliwie.

8. Sprawdzenie połączeń oraz naprawa połączeń uszkodzonych lub rekonstrukcja połączeń w nowych elementach. Należy stosować metodę spawania dobraną do metalu, z którego wykonany jest pomnik.

9. Antykorozyjne zabezpieczenie powierzchni zewnętrznych pomnika: metodą natryskową –strumieniowo-cieplną (warstwy cynku lub stopu Dunois’a w proporcjach 85% cynku i 15% aluminium, w warstwie od 0,1 mm – 0,2 mm);opcjonalnie metodą tzw. cynkowania na zimno (np. preparat Zinga firmy Zingametall lub równoważna).

10. Położenie warstwy izolacyjno-podkładowej (farba Osnapox firmy Osnatol lub równoważna)

11. Opracowanie estetyczne powierzchni słupa –monochromatyczne w kolorze szarym - farba grafitowa matowa w kolorze szarym (odcień grafitu) Eddi Schmid firmy Schill,

12. Złocenia w partii róży wiatrów– w technice na mat- złoto płatkowe transferowe 23 ¼ karata, mikstion olejny.

13. Przeszklenie gabloty. Grubość szkła oraz rodzaj o odpowiedniej odporności na urazy mechaniczne zostanie ustalony w trakcie prac po uzgodnieniu z Biurem WKZ w Szczecinie.

14. Ustawienie słupa na odpowiednio wyprofilowanej nawierzchni gwarantującej odpływ wody deszczowej.

15. Wykonanie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej.

Dokumentacja fotograficzna

Fot. 1. Słup pokryty warstwami wtórnych przemalowań.

Fot.2. Złuszczona farba i korozja widoczna od spodu daszku i przy zawiasach.

Fot.3. Narożnik daszku ze spękaniem. Korozja widoczna szczególnie w miejscach połączeń.

Fot.4. Powierzchnia daszku pokryta nalotem alg. Widoczne spękanie w narożniku.

**Fot. 5. Daszek z nalotem porostów.
Na połączeniach między połaciami korozja.**

Fot.5. Ogniska korozji na powierzchni daszku, widoczne szczególnie na krawędziach. Nieszczelność przy łączeniu połaci z naczółkiem.

Fot.6. Wokół otworów widoczne produkty korozji.

W zagłębieniach porosty i algi.

Fot.7. Skorodowane śruby.

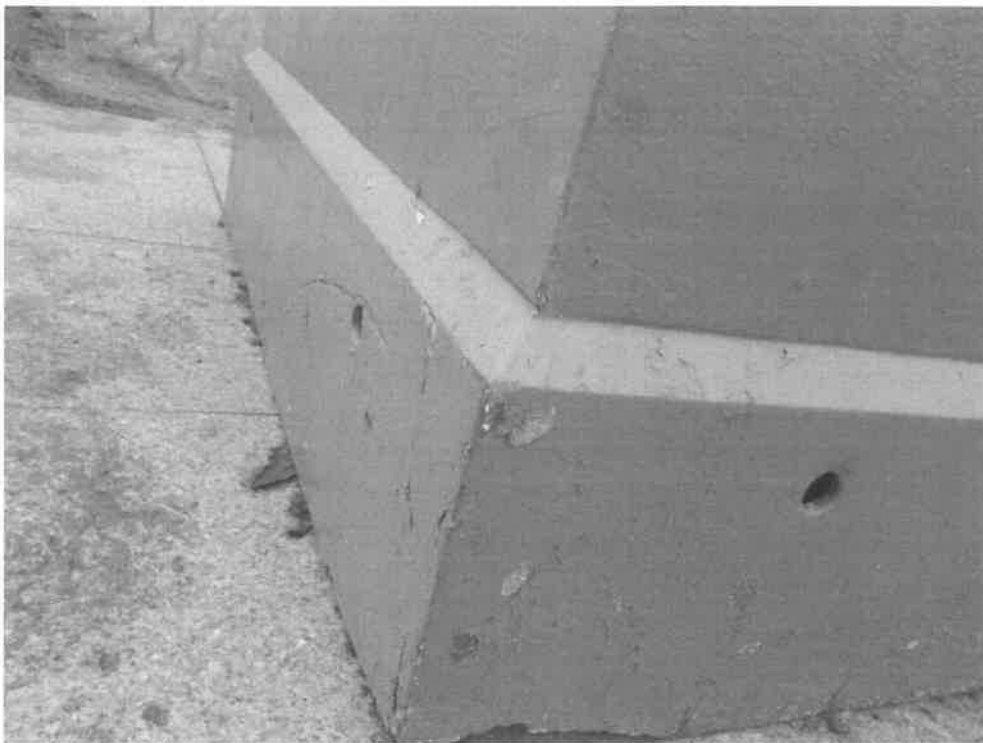
Fot. 8. Nieestetycznie wykonana naprawa ramki drzwiczek do gabloty. Przy szybie widoczne ogniska korozji.

Fot.9. Spękanie w dolnej część cokołu.

Fot. 10. Ubytek na dole cokołu

Fot. 11. łuszcząca się farba, ubytek na krawędzi.

Fot. 12. Zwieńczenie wielokrotnie przemalowywane z widocznymi naprawami i ubytkami w jednej z podstaw. Farba na daszku łuszczy się.

